

สิทธิชุมชนในการเคลื่อนไหวเพื่อ การจัดการทรัพยากรที่ดิน ป่า และน้ำ ที่ยั่งยืน : กรณีศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทาง สังคมแนวใหม่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วง พ.ศ. 2531-2553

ดร.จุมล หินนิพานิช*

ร.ด. (การปกครอง), รองศาสตราจารย์ประจำ

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์วิทยาลัยรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การใช้สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ในการเคลื่อนไหวเพื่อนำไปสู่เป้าหมายในการจัดการทรัพยากรที่ดิน ป่า และน้ำที่ยั่งยืน 2) กลยุทธ์หลักในการระดมทรัพยากร 3) การใช้โอกาสทางการเมืองเชิงโครงสร้าง และ 4) เครื่องมือในการต่อสู้โดยวิธีการสร้างกรอบการจูงใจโดยใช้วาทกรรม

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรคือ ประชาชนที่เป็นสมาชิกของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 19 จังหวัด สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจำนวน 1,000 คน เครื่องมือในการวิจัยใช้แบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรคือ ประชาชนที่เป็นสมาชิกของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 19 จังหวัด สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจำนวน 83 คน เครื่องมือในการวิจัยใช้การสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การใช้สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) กลยุทธ์หลักที่ใช้ในการระดม

*ค.บ. (มัธยมศึกษา), สค.ม. (สังคมวิทยา), ร.ด. (การปกครอง) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รองศาสตราจารย์ประจำสถาบันรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต

ทรัพยากร 2 ลำดับแรกคือ กลยุทธ์ด้านเป้าหมาย โดยเป้าหมายที่ขบวนการกำหนดไว้ทำให้คนเห็นว่า มีโอกาสสำเร็จมากเพียงพอ และกลยุทธ์ที่ทำให้คนเห็นถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดร่วมกันของกลุ่ม หรือของขบวนการ

3) การใช้โอกาสทางการเมืองเชิงโครงสร้างเพื่อช่วยให้นักการเมืองและสังคมตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นยังอยู่ในระดับปานกลาง โดยขบวนการเคลื่อนไหวไม่ได้ให้ความสำคัญมากนักต่อความเข้มแข็งหรือความอ่อนแอของรัฐบาลในขณะนั้น และ 4) การใช้เครื่องมือในการต่อสู้โดยการสร้างวาทกรรมเพื่อจูงใจให้คนเข้าร่วมขบวนการยังอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากแกนนำยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ต่อสิ่งที่เรียกว่าวาทกรรมในฐานะเครื่องมือที่ใช้ในการจูงใจคนให้มาเข้าร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหว

คำสำคัญ : สิทธิชุมชน ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ การจัดการทรัพยากรที่ยั่งยืน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

Community Rights in the Movement for Sustainable Lands, Forest and Water Resources Management : A Case Study of New Social Movements in The Northern Thailand B.E. 1988-2010

Dr.Jumpol Nimpanich

Ph.D. (Political Science), Associate Professor Official of
Public Administration Institute, College of Government, Rangsit University

Abstract

This research aimed to study : 1) using community rights based on Constitution of The Kingdom of Thailand 1997 and Constitution of the Kingdom of Thailand 2007 of New Social Movement in The Northeastern Thailand for sustainable land, forest and walter resources management; 2) main strategies for resource mobilization of this social movemen; 3) using the structural political opportunity, especially open mass media; and 4) instrument for fighting by using discourse.

This research used a mixed methodology. The qualitative methodology, population was participated in new social movements in The Northeastern Thailand used purposive sampling for 1,000 samples. Collective data from questionnaires and statistics used for data analysis were percentage, mean and standard deviation. The quantitative methodology used purposive sampling for 83 samples. Data were collected by focus groups and descriptive analysis.

Research finding were as follows : 1) respondent overall rating mean for using community rights based on Constitution of The Kingdom of Thailand 1997 and Constitution of The Kingdom of Thailand 2007 was at the high level; 2) main strategies for resource mobilization were goal strategies that were specified by social movement have enough opportunity to success and benefits strategice that they will gain when they come to participate; 3) using the structural political opportunity was at the moderate level because the leaders of the social movement did not pay attention to

strong or weak government; and 4) instruments for fighting by using discourse was at the moderate level because the leaders of the social movement did not know or did not understand “discourse” as an instrument to motivate or encourage people to participate social movements

Keywords : Community rights, New social movement, Sustainable resources management. The Northeastern Thailand, Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 1997, Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2007

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตาม แนวคิดของ J. Habermas มีทัศนะหรือความเห็นว่ แนวคิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่หรือการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ (new social movement) เป็นการเคลื่อนไหวของกลุ่มประชาชนธรรมดาที่หลากหลายในยุคหลังสมัยใหม่ (postmodernity) ที่ผลักดันให้ผู้คนรุ่นใหม่ในหลายวงการ หลายอาชีพลุกขึ้นมารวมตัวกันเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ หรือขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ ทั้งนี้เพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยนัยหนึ่งของการเคลื่อนไหวดังกล่าวเป็นการปฏิบัติการเพื่อต่อต้านอำนาจนิยม (authoritarian) และการครอบงำของรัฐ ในขณะที่เดียวกันจะเป็นการต่อต้านการควบคุมของระบบทุนนิยม (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2550) แต่ไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อช่วงชิงอำนาจรัฐแต่อย่างใด

นอกจากนี้ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ยังเป็นคำอธิบายชุดหนึ่งที่ใช้เป็นกรอบในการทำความเข้าใจการปรากฏตัวของขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องของประชาชนเริ่มตั้งแต่คริสต์ทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา อาทิ ขบวนการเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ อันได้แก่ ขบวนการสิทธิของคนพื้นเมือง ขบวนการสิทธิของคนรักร่วมเพศ ขบวนการสิ่งแวดล้อม ขบวนการสันติภาพ ขบวนการสิทธิสตรี สำหรับเหตุผลที่เรียกว่า “ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่” เพราะมีความแตกต่างจากการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองในอดีตหลายประการ ดังที่ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2540) สรุปไว้ว่า

ประการที่หนึ่ง ขบวนการเคลื่อนไหวเหล่านี้ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของชนชั้นเพียงอย่างเดียว

ประการที่สอง ประเด็นการเรียกร้องไม่ใช่เรื่องเดิม ๆ ที่เป็นผลประโยชน์เฉพาะของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่เป็นเรื่องของคนจำนวนมากจากหลายกลุ่มหลายชนชั้น

ประการที่สาม ผู้เรียกร้องมีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวด้วยตัวเอง ไม่ใช่การเรียนรู้รื่องผ่านกลไกของรัฐหรือกลไกทางการเมือง เนื่องจากไม่เชื่อมั่นในศรัทธาความเป็นตัวแทนของพรรคการเมือง และความจริงใจของรัฐ

ประการที่สี่ เป้าหมายของการเรียกร้องต้องการสร้าง “กติกาหรือกฎเกณฑ์ชุดใหม่ในการดำรงชีวิต” ไม่ใช่การช่วงชิงอำนาจรัฐดังเช่นขบวนการเคลื่อนไหวที่เป็นมาในอดีต

ในช่วงของการให้คำจำกัดความ ผาสูก พงษ์ไพจิตร (2543) ได้ให้คำจำกัดความหรือความหมายของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ว่า เป็นเรื่องของการรวมกลุ่มเพื่อกระทำการรวมหมู่ (collective action) ซึ่งอาจมีเป้าหมายแตกต่างกันไป เช่น **ประการที่หนึ่ง** เป็นพฤติกรรมตั้งรับเมื่อถูกโจมตี **ประการที่สอง** เพื่อปรับเปลี่ยนหรือกำหนดนโยบายรัฐ และ**ประการที่สาม** เพื่อเปลี่ยนแปลงสัมพันธภาพทางอำนาจหลัก ๆ ของสังคม เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในแง่ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่หรือการเมืองแนวใหม่ (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2551) (new politics) หรือบางครั้งเรียกว่า การเมืองภาคประชาชน (people's politics) ที่มีเป้าหมายของการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างจิตสำนึกของคนในประเด็นผลประโยชน์ร่วมของมนุษยชาติ เช่น สภาพแวดล้อมโลก การควบคุมทุนการเงินของโลก การคัดค้านโลกาภิวัตน์ เป็นต้น (ธีรยุทธ บุญมี, 2541)

ซึ่งขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ดังกล่าว ไม่สนใจทั้งรัฐประชาชาติและพรรคการเมือง แต่พยายามสร้าง “อำนาจใหม่” ที่มีได้ผูกขาดหรือ กระจุกตัวอยู่ที่ใดที่หนึ่ง เช่น รัฐและพรรคการเมือง เป็นต้น แต่เป็นอำนาจที่กระจายอยู่ทั่วไปในสังคม

นอกจากนี้ การเมืองแนวใหม่มิได้ให้ความสำคัญกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของชาติ แต่ให้ความสำคัญในประเด็นที่มีความหลากหลาย เช่น เรื่องเสรีภาพ เรื่องคุณภาพชีวิต เรื่องสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ภายใต้บริบทที่กว้างไกลกว่าประเด็นที่อยู่ภายใต้ขอบข่ายของรัฐประชาชาติ

ดังนั้น ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่จึงมีโลกทัศน์ในระดับโลก (the global perspection) แต่เคลื่อนไหวในระดับท้องถิ่นหรือระดับย่อย (local/micro spaces) ในกรณีของโลกตะวันตกขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่เกิดจากความไม่พอใจต่อคุณภาพชีวิตที่ตกต่ำ ไม่ใช่เรื่องการทำมาหากินและความอยู่รอดของคนระดับล่าง ดังที่เกิดในประเทศ “โลกที่สาม” อาทิ กรณีของประเทศหรือสังคมไทย ซึ่งผู้เข้าร่วมในขบวนการเคลื่อนไหวจะเป็นประชาชนระดับล่าง เช่น คนจน ชาวไร่ชาวนา คนขายขอบ ผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น ไม่ใช่ชนชั้นกลาง เช่นในสังคมตะวันตก (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2547) โดยการเคลื่อนไหวของผู้ร่วมขบวนการส่วนใหญ่จะมีฐานอยู่ที่ชุมชน ไม่ใช่ชนชั้น เช่น ขบวนการทางเลือกการพัฒนา ขบวนการชนกลุ่มน้อย เป็นต้น

นอกจากนี้ในกรณีของ “โลกที่สาม” ปรากฏการณ์ของขบวนการเคลื่อนไหวเป็นปรากฏการณ์ที่มีความสลับซับซ้อนอย่างมากเพราะถูกครอบงำใน 2 ระดับคือ การครอบงำของรัฐและตลาดซึ่งเป็นปัญหาของสังคมโลก และการครอบงำของสังคมตะวันตก

ในลักษณะต่าง ๆ เช่น บรรษัทข้ามชาติ องค์กรระหว่างประเทศ เป็นต้น ซึ่งอำนาจโลกตะวันตกทำให้สถานการณ์ทวีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น (พัชรินทร์ ลาภานันท์ และคณะ, 2545)

สำหรับกรณีของสังคมไทย ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่สังคมไทยมีการพัฒนาสองแนวทางที่ตรงข้ามกัน และอยู่ในสถานการณ์ที่เผชิญหน้ากันตลอด แนวทางหนึ่งคือการพัฒนากระแสหลัก ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นสากลแบบไร้พรมแดน บัณฑิตชนนิยม เสรีนิยม และบริโภคนิยม การพัฒนาแนวนี้ไม่ได้คำนึงถึงมิติทางวัฒนธรรมและชุมชนท้องถิ่น แต่กลับให้ความสำคัญกับสังคมภายนอก ละเลยวิถีชีวิตและภูมิปัญญาชุมชน รวมทั้งความหลากหลายทางสังคมทั้งด้านวิถีชีวิต ฐานทางเศรษฐกิจ ระบบการผลิต และชาติพันธุ์ ส่วนอีกแนวทางหนึ่งเป็นการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่น เน้นการพึ่งตนเอง การเกื้อกูลกันระหว่างคนกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และความกลมเกลียวในชุมชน โดยประเด็นของการเคลื่อนไหวส่วนใหญ่เป็นเรื่องของทรัพยากรที่ดิน ป่า และน้ำ

ตามแนวทางแรกฝ่ายที่มีบทบาทในการผลักดันการพัฒนา ได้แก่ รัฐซึ่งถือเป็นพลังที่สำคัญในการผลักดันการพัฒนากระแสหลัก ภายใต้การพัฒนาดังกล่าวได้ก่อให้เกิดผลกระทบที่ไม่พึงปรารถนา 3 ลักษณะ (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2528) คือ *ลักษณะแรก* การพัฒนาที่ไม่สมดุล *ลักษณะที่สอง* สภาวะไร้อำนาจของชุมชนในการตัดสินใจ *ลักษณะที่สาม* สภาวะวิกฤติทางวัฒนธรรม

ผลของการที่รัฐเป็นตัวหลักพัฒนา ในลักษณะที่กล่าวมาข้างต้นได้นำมาซึ่งขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ในสังคมไทยของ

คนรากหญ้า เช่น คนจน ชาวนาชาวไร่ เกษตรกร เป็นต้น โดยประเด็นของการเคลื่อนไหวจะเป็นเรื่องของทรัพยากร ได้แก่ ที่ดิน ป่า และน้ำ ที่รัฐบาลในยุคบางสมัยของไทย อาทิ รัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้นำยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เรียกว่า อุตสาหกรรมส่งออกนำความเจริญเติบโต (exported growth) ไปสู่การปฏิบัติ โดยผ่านนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดการไม่ยอมรับในนโยบายการใช้ทรัพยากรดิน น้ำ ป่า และได้นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐ ภาคเอกชน และชาวบ้าน (ท้องถิ่น) และต่อมาความขัดแย้งดังกล่าวได้เพิ่มปริมาณและขอบเขตมากขึ้นในรัฐบาลชวน 1 และรัฐบาลบรรหาร (ประภาส ปิ่นตอกแต่ง, 2541)

ในเรื่องดังกล่าวจากการศึกษาของประภาส ปิ่นตอกแต่ง (2541) พบว่า ในช่วง 2 ปี ของรัฐบาลชวน 1 และรัฐบาลบรรหาร (ตุลาคม 2536-กันยายน 2538) ได้มีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ของภาคประชาชนในรูปของการเดินขบวน ชุมนุม ประท้วงเกิดขึ้นจำนวนมาก ใน พ.ศ. 2538 (ตุลาคม 2536-กันยายน 2537) มีจำนวน 754 ครั้ง ขณะที่ พ.ศ. 2537 (ตุลาคม 2537-กันยายน 2538) มีจำนวน 719 ครั้ง และพบว่า ขบวนการเคลื่อนไหวดังกล่าวเป็นการเดินขบวน ชุมนุมประท้วงในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรดิน ป่า น้ำ เพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2537 ที่มีจำนวน 275 ครั้ง เป็นจำนวน 330 ครั้งใน พ.ศ. 2538 เพิ่มขึ้นถึง 66 ครั้ง โดยความขัดแย้งระหว่างรัฐและภาคธุรกิจกับชาวบ้านได้มีการกระจายตัวตามภูมิภาค วัฒนธรรมในภูมิภาคต่าง ๆ ที่กว้างขวาง (ประภาส ปิ่นตอกแต่ง, 2541)

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ของภาคประชาชนในเรื่องทรัพยากรที่ดิน ป่า และน้ำ

ในรูปของการชุมนุมประท้วงต่อต้านการที่รัฐเป็นตัวผลักดันในการพัฒนา โดยปฏิเสธการเข้าร่วมของภาคประชาชน ชุมนุม ในการตัดสินใจ และการกำหนดชีวิตของตนเอง นำมาซึ่งการเกิดปรากฏการณ์เคลื่อนไหวทางสังคมแนวไทย ก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ไม่เคยมีการบัญญัติเรื่อง “สิทธิชุมชน” ไว้ในรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด ยิ่งตอกย้ำการไม่เปิดพื้นที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเอง ในช่วง พ.ศ. 2531-2540 จึงเกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ของภาคประชาชนในเรื่องทรัพยากรที่ดิน ป่า และน้ำขึ้นจำนวนมาก (ประภาส ปิ่นตอกแต่ง, 2541)

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2550 ที่ให้สิทธิเสรีภาพต่าง ๆ แก่ภาคประชาชน ชุมนุม โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่ให้ความสำคัญกับสิทธิชุมชน สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์บำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

สำหรับภาคที่มีขบวนการเคลื่อนไหว ส่วนใหญ่ได้แก่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นภาคที่มีการเคลื่อนไหวของประชาชน ชุมนุมเพื่อการจัดการทรัพยากร ที่ดิน ป่า และน้ำ เกิดขึ้นจำนวนมาก ในช่วง พ.ศ. 2531-2539 โดยการเคลื่อนไหวจำนวนมากอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากรัฐธรรมนูญในช่วงเวลาดังกล่าว ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร

ไทย พ.ศ. 2531 ไม่ได้บัญญัติรับรอง “สิทธิชุมชน” ไว้ในรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด ซึ่งการเคลื่อนไหวเหล่านี้บางการเคลื่อนไหวกลายเป็นประเด็นสาธารณะ (public issues) ที่ได้รับความสนใจจากประชาชน สังคมอย่างกว้างขวาง เช่น การเคลื่อนไหวของชุมชนลุ่มแม่น้ำมูลต่อการสร้างเขื่อนปากมูล จังหวัดอุบลราชธานี การเคลื่อนไหวของชุมชนในเขตป่าสงวนแห่งชาติดงลาน จังหวัดขอนแก่น เป็นต้น

จากที่กล่าวถึงปัญหาของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ในการจัดการทรัพยากรที่ดิน ป่า และน้ำ (รวมทั้งเพื่อน) โดยเฉพาะในกรณีของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาดังวัตถุประสงค์ต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2550 ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ ใน

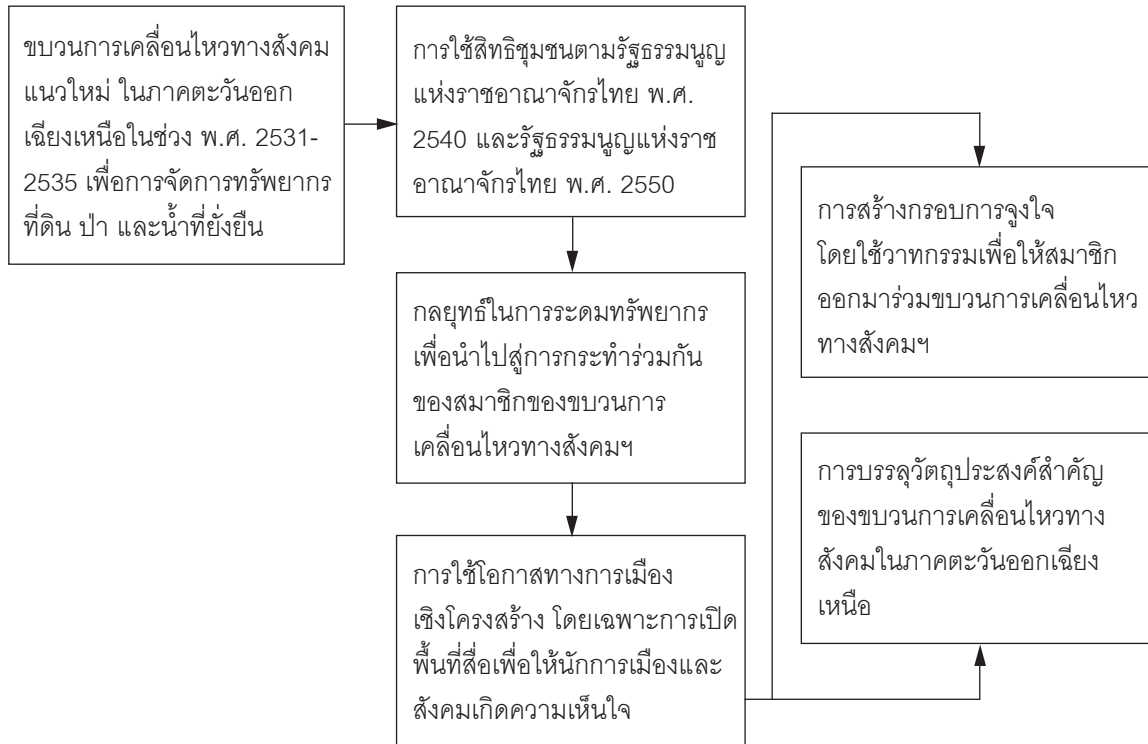
การเคลื่อนไหวเพื่อนำไปสู่เป้าหมายในการจัดการทรัพยากร อาทิ ที่ดิน ป่า และน้ำที่ยั่งยืน

2. เพื่อศึกษากลยุทธ์หลักในการระดมทรัพยากรของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมดังกล่าวเพื่อนำไปสู่การกระทำร่วมกันของสมาชิกของขบวนการ

3. เพื่อศึกษาการใช้โอกาสทางการเมืองเชิงโครงสร้าง เพื่อให้หนักการเมืองและสังคมตระหนักถึงปัญหา

4. เพื่อศึกษาเครื่องมือในการต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมดังกล่าวและวิธีการสร้างกรอบการจูงใจโดยใช้วาทกรรมหรือการใช้ถ้อยคำที่กระตุ้นให้ประชาชนหรือสมาชิกของขบวนการออกมาร่วมกันในการเคลื่อนไหว ทั้งนี้เพื่อให้เป้าหมายในการจัดการทรัพยากร อาทิ ที่ดิน ป่า และน้ำ บรรลุผลภายใต้สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2550

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) กับการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ว่า “Explanatory Sequential Mixed Methods Research Design” โดยมีการวิจัยเชิงปริมาณมีสถานภาพเป็น “research approach” การวิจัยเชิงคุณภาพมีสถานภาพเป็น “research methods”

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1.1) ประชากร

ประชากรของการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ ประชาชนที่เป็นสมาชิกขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในช่วง พ.ศ. 2551-2553 ในพื้นที่ 19 จังหวัดคือ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครพนม นครราชสีมา บุรีรัมย์ มหาสารคาม มุกดาหาร ยโสธร

ร้อยเอ็ด เลย ศรีสะเกษ สกลนคร สุรินทร์ หนองคาย
หนองบัวลำภู อานาจเจริญ อุตรธานี อุบลราชธานี

1.1.2) กลุ่มตัวอย่าง

ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง
(purposive sampling) จากชุมชน/ชุมชนท้องถิ่น

ใน 19 จังหวัด ได้กลุ่มตัวอย่างมา 10 ชุมชนใน
10 จังหวัด (จังหวัดละ 1 ชุมชน) ชุมชนละ 100 คน
รวมทั้งสิ้น 1,000 คน ดังปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจงใน 10 จังหวัด จังหวัดละ 1 ชุมชน

จังหวัด	ชุมชน
อุบลราชธานี	เขื่อนปากมูล อำเภอปากมูล
นครราชสีมา	เขื่อนยางบ้านไธน์ อำเภอบ้านเหลื่อม
มุกดาหาร	เขื่อนไชยะบุรี อำเภอแก้งขาวใหญ่
กาฬสินธุ์	ป่าชุมชนบ้านห้วยผา อำเภอห้วยผึ้ง
ขอนแก่น	ป่าชุมชนป่าสงวนแห่งชาติดงลาน อำเภอสีชมพู
บุรีรัมย์	ป่าชุมชนบ้านตากแดด อำเภอนางรอง
มหาสารคาม	ป่าชุมชนโคกหินลาน อำเภอวาปีปทุม
สุรินทร์	ป่าชุมชนตาเภา อำเภอปราสาท
อุตรธานี	ป่าชุมชนจอมศรี อำเภอพิบูลย์
ร้อยเอ็ด	ป่าชุมชนบ้านหรงหลุม อำเภอเมือง

1.2 เครื่องมือในการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามทั้งปลาย
ปิดและปลายเปิดโดยใช้แบบตรวจสอบรายการ
ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (checklist)
และมาตรวัดระดับ (rating scale) 5 ระดับ และ
แบบสอบถามแบบปลายเปิดสำหรับการแสดง
ความคิดเห็นทั่วไปและข้อเสนอแนะ

สำหรับเกณฑ์กำหนดค่าความสำคัญ
ของข้อคำถามในแบบสอบถามแบบมาตราส่วน
ประมาณค่าแต่ละข้อ

แบบสอบถามออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 การใช้สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และ
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

ตอนที่ 3 กลยุทธ์หลักในการระดม
ทรัพยากรเพื่อนำไปสู่เป้าหมายในการจัดสรร
ทรัพยากร อาทิ ที่ดิน ป่า น้ำที่ยั่งยืน การเคลื่อนไหว
เพื่อการจัดการทรัพยากรที่ดิน ป่า และน้ำที่ยั่งยืน

ตอนที่ 4 การใช้โครงสร้างโอกาสทางการเมืองโดยเฉพาะการเปิดพื้นที่สื่อเพื่อช่วยให้นักการเมืองและสังคมตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น

ตอนที่ 5 เครื่องมือในการต่อสู้ วิธีการสร้างกรอบวาทกรรมทางวัฒนธรรมหรือวิธีการสร้างกรอบการจูงใจ

1.3 ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

สำหรับการสร้างเครื่องมือในการวิจัย คณะผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนไว้คือ ศึกษาจากเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชนในการเคลื่อนไหวของกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ กำหนดประเด็นการสอบถามสร้างแบบสอบถามจากประเด็นที่กำหนดขึ้น นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ ปรับแก้ไขแบบสอบถามภายหลังการทดลองใช้แล้ว จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างใน 10 จังหวัด จังหวัดละ 1 ชุมชน ชุมชนละ 100 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 1,000 คน

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ และวิเคราะห์ผลข้อมูล ดังต่อไปนี้

1.5.1 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามใช้การแจกแจงความถี่ (frequency) และคำนวณค่าร้อยละ (percentage)

1.5.2 ข้อมูลในแบบสอบถามตอนที่ 2-5 วิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

1.5.3 เนื้อหาส่วนที่เป็นปลายเปิด แสดงความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

2.1 เครื่องมือในการวิจัย

การใช้การสนทนากลุ่ม (focus groups) โดยประเด็นที่การสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การใช้สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550

ประเด็นที่ 2 กลยุทธ์หลักในการระดมทรัพยากรเพื่อนำไปสู่เป้าหมายในการจัดสรรทรัพยากร อาทิ ที่ดิน ป่า น้ำที่ยั่งยืน การเคลื่อนไหวเพื่อการจัดการทรัพยากร ที่ดิน ป่า และน้ำที่ยั่งยืน

ประเด็นที่ 3 การใช้โครงสร้างโอกาสทางการเมืองโดยเฉพาะการเปิดพื้นที่สื่อเพื่อช่วยให้นักการเมืองและสังคมตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น

ประเด็นที่ 4 เครื่องมือในการต่อสู้ โดยวิธีการสร้างกรอบวาทกรรมทางวัฒนธรรมหรือวิธีการสร้างกรอบการจูงใจ

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม โดยสุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสนทนากลุ่มได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) ใน 10 จังหวัด จังหวัดละ 1 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน

ตารางที่ 2 กลุ่มตัวอย่างในการสนทนากลุ่ม

จังหวัด	ชุมชน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)
อุบลราชธานี	เขื่อนปากมูล	10
นครราชสีมา	เขื่อนยางบ้านไต้น	10
มุกดาหาร	เขื่อนไชยะบุรี	10
กาฬสินธุ์	ป่าชุมชนบ้านห้วยผา	6
ขอนแก่น	ป่าชุมชนป่าสงวนแห่งชาติดงลาน	9
บุรีรัมย์	ป่าชุมชนบ้านตากแดด	8
มหาสารคาม	ป่าชุมชนโคกหินลาน	7
สุรินทร์	ป่าชุมชนตาเกวรี	7
อุดรธานี	ป่าชุมชนจอมศรี	9
ร้อยเอ็ด	ป่าชุมชนบ้านหรงหลุบ	7

โดยประเด็นที่การสนทนากลุ่มตอนแบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนแรก เป็นการสนทนากลุ่มกับสมาชิกชุมชน/ชุมชนท้องถิ่นที่รวมตัวกันจัดตั้งป่าชุมชน 7 ชุมชน ดังนี้

- > ป่าชุมชนบ้านห้วยผา จังหวัดกาฬสินธุ์
- > ป่าชุมชนป่าสงวนแห่งชาติดงลาน

จังหวัดขอนแก่น

- > ป่าชุมชนบ้านตากแดด จังหวัดบุรีรัมย์
- > ป่าชุมชนโคกหินลาน

จังหวัดมหาสารคาม

- > ป่าชุมชนตาเกวรี จังหวัดสุรินทร์
- > ป่าชุมชนจอมศรี จังหวัดอุดรธานี
- > ป่าชุมชนบ้านหรงหลุบ

จังหวัดร้อยเอ็ด

ตอนที่สอง เป็นการสนทนากลุ่มกับสมาชิกชุมชน/ชุมชนท้องถิ่นที่เคลื่อนไหวในเรื่องเขื่อน 3 ชุมชน ดังนี้

- > ชุมชนที่เคลื่อนไหวเรื่องเขื่อนปากมูล จังหวัดอุบลราชธานี
- > ชุมชนที่เคลื่อนไหวเรื่องเขื่อนยางบ้านไต้น จังหวัดนครราชสีมา
- > ชุมชนที่เคลื่อนไหวเรื่องเขื่อนไชยะบุรี

จังหวัดมุกดาหาร

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้มาจากการสนทนากลุ่มหรือการสัมภาษณ์กลุ่ม คณะผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (descriptive analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. สรุปผลเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสมาชิกชุมชน/ชุมชนท้องถิ่น

สรุปผลเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสมาชิกชุมชน/ชุมชนท้องถิ่นที่เป็นผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า แบบสอบถามได้รับการตอบทุกคนคือร้อยละ 100 โดยเป็นเพศชาย ร้อยละ 48.8 เพศหญิง ร้อยละ 51.2 ในด้านอายุส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 36-45 ปี ร้อยละ 31.9 สำหรับระดับการศึกษาส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับการศึกษาต่ำกว่าระดับอนุปริญญา ร้อยละ 64.6 สำหรับอาชีพส่วนใหญ่มีอาชีพอิสระ แรงงานฝีมือ เกษตรกร ร้อยละ 65.6 ในส่วนของรายได้ส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ระหว่าง 5,001-10,000 บาทต่อเดือน

2. การใช้สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญฉบับ
พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2550 พบว่า

2.1 การใช้สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ของขบวนการ
เคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ ในการเคลื่อนไหว
เพื่อนำไปสู่เป้าหมายในการจัดการทรัพยากร อาทิ
ที่ดิน ป่า น้ำที่ยั่งยืน จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล
เชิงปริมาณพบว่า การใช้สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ค่าเฉลี่ยของ
ระดับความคิดเห็นในภาพรวมเห็นด้วยระดับมาก
($\bar{X} = 4.20$)

2.2 การใช้สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ในภาพรวมเกี่ยว
กับการใช้สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญรายมาตรา
ระดับความคิดเห็นในภาพรวมเห็นด้วยระดับมาก
($\bar{X} = 4.19$) และเมื่อพิจารณารายมาตราปรากฏว่า

ค่าเฉลี่ยที่เห็นด้วยระดับมากที่สุด ได้แก่ มาตรา 46 บัญญัติไว้ว่าบุคคลที่รวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน เห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$)

เมื่อพิจารณาตามพื้นที่ผลการวิเคราะห์ ข้อมูล ปรากฏว่า ทุกพื้นที่ที่มีค่าเฉลี่ยในภาพรวมเห็น ด้วยระดับมาก โดยเรียงลำดับจากพื้นที่ที่มีค่าเฉลี่ย มากที่สุด รองลงมา และน้อยที่สุดตามลำดับ ดังนี้ เชียงใหม่บุรี ตำบลห้วยน้ำใหญ่ อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร เห็นด้วยระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ย มากที่สุดเกี่ยวกับการใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ($\bar{X}=4.41$) พิจารณาราย มาตรา มาตราที่เห็นด้วยระดับสูงสุดคือ ตาม มาตรา 46 บัญญัติไว้ว่า บุคคลที่รวมกันเป็นชุมชน ท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุง รักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่าง สมดุลและยั่งยืน ($\bar{X} = 4.58$)

การที่ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับการใช้สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ปรากฏผลข้างต้นในแง่ของหลักการถือว่า การใช้สิทธิชุมชน/ชุมชนท้องถิ่นตามมาตราที่กล่าวข้างต้นของรัฐธรรมนูญทั้ง 2 ฉบับ สะท้อนให้เห็นว่า บรรดาแกนนำไม่ว่า กรณีของป่าชุมชนหรือกรณีของเขื่อนต่างรู้จักใช้สิทธิชุมชน/ชุมชนท้องถิ่นของพวกตน แต่ในทางปฏิบัติแม้ว่าการใช้สิทธิชุมชนตามมาตราข้างต้นที่ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก แต่เมื่อมีการใช้สิทธิชุมชนตามมาตราที่กล่าวมาในกรณีของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.

2550 กลับพบว่าทำได้ยาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการพิจารณาสิทธิชุมชน การใช้สิทธิชุมชนไม่ได้มองจากรากฐานที่เป็นจริงของสังคมไทย ซึ่งหากจะแก้ปัญหาดังกล่าวให้ลุล่วงลงไปได้คงต้องใส่ความคิดที่เป็นรูปธรรมมากกว่าความคิดที่เป็นนามธรรม ขณะเดียวกันความคิดนั้น ๆ ต้องมีรากฐานตามความเป็นจริงในสังคมไทยที่ชุมชนปฏิบัติได้จริง

3. กลยุทธ์หลักในการระดมทรัพยากรของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในการทำให้สมาชิกของชุมชนเข้าร่วมเคลื่อนไหวเพื่อนำไปสู่เป้าหมายในการจัดการทรัพยากร อาทิ ที่ดิน ป่า และน้ำที่ยั่งยืน

กลยุทธ์หลักที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ใช้ในการระดมทรัพยากรเพื่อนำไปสู่เป้าหมายในการจัดสรรทรัพยากรที่ดิน ป่า น้ำที่ยั่งยืน ค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นในภาพรวมเห็นด้วยระดับมาก ($\bar{X} = 3.54$) เมื่อพิจารณารายชื่อปรากฏผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณพบว่า มี 2 กลยุทธ์หลักที่ชุมชน/ชุมชนท้องถิ่นเห็นด้วยในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดสองลำดับแรก ได้แก่

3.1 กลยุทธ์หลักด้านเป้าหมายที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมได้ระบุไว้ว่า มีโอกาสของความสำเร็จได้มากเพียงพอ ผลทำให้สมาชิกของชุมชน/ชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมดังกล่าว ($\bar{X} = 3.70$)

3.2 กลยุทธ์ด้านผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม กลยุทธ์หลักนี้มีผลทำให้สมาชิกชุมชนทั้งใน

กรณีของป่าชุมชนและเขื่อนเข้ามามีส่วนร่วมในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมดังกล่าว ($\bar{X} = 3.69$)

การที่ปรากฏผลของการวิเคราะห์ข้อมูลปริมาณข้างต้นน่าจะเป็นเพราะองค์ประกอบ 3 ประการ อันได้แก่ องค์ประกอบแรก องค์ประกอบด้านต้นทุนและกำไรหรือผลตอบแทน ถ้าสมาชิกชุมชน/ชุมชนท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นสมาชิกป่าชุมชนหรือเขื่อน หากเห็นว่า พวกตนเข้าร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแล้ว พวกตนได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่าหรือเกินความคุ้มค่าที่ต้นทุน เช่น แรงกาย แรงใจ หรือเงินบริจาค เป็นต้น เข้าร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม สำหรับองค์ประกอบที่สอง องค์ประกอบด้านทรัพยากรด้านความคาดหวังในความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นตามมาที่จะเป็นแรงกระตุ้นในการเข้าร่วมของชุมชน/ชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ ป่าชุมชนบ้านตากแดด ตำบลนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ และป่าชุมชนจอมศรี ตำบลจอมศรี อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี ที่ต่างเห็นด้วยในระดับมากในกลยุทธ์ด้านเป้าหมายของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในการจัดสรรทรัพยากร อาทิ ที่ดิน ป่า และน้ำที่ยั่งยืนที่กำหนดไว้มีโอกาสของความสำเร็จที่มากเพียงพอจึงได้เข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม องค์ประกอบที่สาม องค์ประกอบด้านอุดมการณ์ที่สมาชิกเห็นว่าอุดมการณ์ที่ใช้ในการเคลื่อนไหวสามารถจูงใจให้สมาชิกเข้าร่วมโดยสมาชิกมีความเชื่อว่าอุดมการณ์ดังกล่าวเป็นอุดมการณ์ที่มีความถูกต้อง ดังปรากฏตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกตามกลยุทธ์หลักที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ใช้ในการระดมทรัพยากรเพื่อนำไปสู่เป้าหมายในการจัดสรรทรัพยากร อาทิ ที่ดิน ป่า และน้ำที่ยั่งยืน

กลยุทธ์หลักที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใช้ในการระดมทรัพยากรเพื่อนำไปสู่เป้าหมายในการจัดสรรทรัพยากรที่ดิน ป่า และน้ำที่ยั่งยืน	พื้นที่ของผู้ตอบแบบสอบถาม (X), (S.D.)										รวม	แปลผล
	ป่าชุมชน					ป่าสงวนแห่งชาติดงลาน	เขื่อน			รวม		
	บ้านหนองหลุม	บ้านห้วยฝาง	ตาเการ์	โคกหินลาด	บ้านตากแดด		จอมศรี	ยางบ้านได้น	ไชยะบุรี			
1. การที่สมาชิกเข้าร่วมด้วยกลยุทธ์/หรือเหตุผลเพราะสมาชิกเห็นผลประโยชน์ที่จะเกิดร่วมกันของกลุ่ม/หรือของขบวนการ	4.02 (0.77)	3.26 (0.89)	3.62 (0.70)	4.20 (0.70)	4.02 (0.82)	4.16 (0.73)	3.30 (1.09)	3.34 (1.00)	3.04 (0.92)	3.90 (0.86)	3.69 (0.97)	มาก
2. กลยุทธ์ที่สมาชิกใช้การเข้าร่วมด้วยเพราะเห็นว่า เป้าหมายที่ขบวนการทางสังคมแนวใหม่กำหนดไว้มีโอกาสของความสำเร็จได้มากเพียงพอ	3.90 (0.823)	3.22 (0.97)	3.86 (0.94)	3.94 (0.84)	4.20 (0.90)	4.18 (0.63)	3.26 (1.02)	3.58 (0.97)	3.08 (1.02)	3.77 (0.99)	3.70 (0.99)	มาก
3. กลยุทธ์ที่เข้าร่วมเพราะสมาชิกเห็นว่าอุดมการณ์ที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใช้ในการเคลื่อนไหวสามารถจูงใจให้สมาชิกเข้าร่วมโดยสมาชิกมีความเชื่อว่า อุดมการณ์ดังกล่าวเป็นอุดมการณ์ที่สมาชิกเชื่อว่า เป็นความถูกต้อง	3.64 (1.02)	3.10 (1.05)	3.76 (0.77)	4.24 (0.77)	4.16 (0.97)	4.04 (0.63)	3.03 (1.18)	3.46 (1.01)	2.80 (1.06)	3.68 (0.89)	3.62 (1.07)	มาก

ตารางที่ 3 จำนวนค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกตามกลยุทธ์หลักที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ใช้ในการระดมทรัพยากรเพื่อนำไปสู่เป้าหมายในการจัดสรรทรัพยากร อาทิ ที่ดิน ป่า และน้ำที่ยั่งยืน (ต่อ)

กลยุทธ์หลักที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใช้ในการระดมทรัพยากรเพื่อนำไปสู่เป้าหมายในการจัดสรรทรัพยากรที่ดิน ป่า และน้ำที่ยั่งยืน	พื้นที่ของผู้ตอบแบบสอบถาม (X), (S.D.)										รวม	แปลผล
	ป่าชุมชน					เขื่อน						
	บ้านหนองหลุม	บ้านห้วยผา	ตาเการ์	โคกหินลาด	บ้านตากแดด	จอมศรี	แห่งชาติดงลาน	ยางบ้านไต้	ไชยบุรี	ปากมูล		
4. กลยุทธ์ที่เข้าร่วมเพราะรูปแบบการจัดองค์กรของขบวนการทางสังคมทำให้เกิดการลดค่าใช้จ่ายหรือการลดต้นทุนของพวกตน กล่าวคือเวลาที่มีการเคลื่อนไหวสมาชิกไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากไม่ว่า ค่าใช้จ่ายจะมาจากทางใดแต่มีโอกาสดำเนินการได้รับผลตอบแทนมากกว่า	3.68 (0.79)	3.24 (1.09)	3.28 (1.12)	3.70 (0.86)	3.58 (0.97)	3.86 (0.96)	2.98 (0.84)	3.18 (0.98)	3.00 (1.06)	3.53 (1.09)	3.40 (1.02)	ปานกลาง
5. กลยุทธ์ที่เข้าร่วมเฉพาะทุกคนที่เข้าร่วมในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมดังกล่าวข้างต้นต่างมีความสัมพันธ์ที่มีความเชื่อมโยงหรือมีความเหมาะสมเหมือนกัน	3.92 (0.80)	3.06 (1.03)	3.64 (1.00)	4.02 (0.77)	3.98 (0.91)	3.94 (0.86)	3.40 (1.12)	3.20 (1.02)	2.82 (1.08)	3.89 (0.90)	3.59 (1.04)	มาก
6. กลยุทธ์ที่เข้าร่วมด้วยเหตุผลเพราะบุคคลที่เป็นแกนนำที่เป็นตัวแทนของขบวนการเคลื่อนไหวมีศักยภาพที่เพียงพอที่จะทำให้เกิดการตกลงหรือข้อที่จะทำให้เกิดการตกลงหรือข้อตกลงที่จะเกิดขึ้นมีโอกาที่จะเกิดความล้มเหลวได้ตามเป้าหมาย	3.82 (0.72)	3.12 (0.77)	3.40 (0.94)	4.04 (0.80)	4.10 (0.88)	3.98 (1.03)	4.40 (0.78)	3.32 (0.97)	2.90 (1.03)	3.85 (0.85)	3.62 (0.98)	มาก

ตารางที่ 3 จำนวนค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกตามกลยุทธ์หลักที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ใช้ในการระดมทรัพยากรเพื่อนำไปสู่เป้าหมายในการจัดสรรทรัพยากร อาทิ ที่ดิน ป่า และน้ำที่ยั่งยืน (ต่อ)

กลยุทธ์หลักที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใช้ในการระดมทรัพยากรเพื่อนำไปสู่เป้าหมายในการจัดสรรทรัพยากรที่ดิน ป่า และน้ำที่ยั่งยืน	พื้นที่ของผู้ตอบแบบสอบถาม (X), (S.D.)										รวม	แปลผล
	ป่าชุมชน						ป่าสงวน					
	บ้านหนองหลุม	บ้านห้วยผา	ตาเการ์	โคกหินลาด	บ้านตากแดด	จอมศรี	ปางช้าง	ปางช้าง	ปางช้าง	ปางช้าง		
7. กลยุทธ์ที่เข้าร่วมเพราะสมาชิกมองเห็นว่ามีโอกาสทางการเมืองที่จะเกิดขึ้นน่าจะก่อให้เกิดความคาดหวังในความสำเร็จที่มีมากเพียงพอ	3.56 (0.92)	2.94 (1.05)	3.32 (1.01)	3.52 (0.95)	3.64 (0.96)	3.44 (1.09)	3.06 (0.93)	3.18 (0.85)	2.84 (0.85)	3.54 (0.97)	3.30 (1.01)	ปานกลาง
8. กลยุทธ์ที่เข้าร่วมเพราะเห็นว่ายุทธวิธีที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนำมาใช้เป็นยุทธวิธีที่มีผลต่อโอกาสที่จะเกิดความสำเร็จร่วมกันมีความเป็นไปได้สูง	3.72 (0.81)	3.18 (0.82)	3.22 (0.93)	3.74 (0.77)	3.56 (1.03)	3.78 (0.88)	3.20 (0.98)	2.98 (0.84)	2.94 (0.91)	3.84 (0.97)	3.42 (0.95)	มาก
รวม	3.78 (0.53)	3.14 (0.62)	3.55 (0.68)	3.93 (0.38)	3.91 (0.51)	3.92 (0.51)	3.24 (0.66)	3.28 (0.64)	2.93 (0.64)	3.75 (0.63)	3.54 (0.68)	มาก

4. การใช้โอกาสทางการเมืองเชิงโครงสร้าง เพื่อช่วยให้นักการเมืองและสังคมตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับพวกตน

การใช้โอกาสทางการเมืองเชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะการเปิดพื้นที่สื่อของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมดังกล่าวเพื่อช่วยให้นักการเมืองและสังคมตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับพวกตน ค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นในภาพรวมเห็นด้วยปานกลาง ($\bar{X} = 3.04$)

พิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏว่า แต่ละข้อมีค่าเฉลี่ยปานกลางเช่นเดียวกัน แต่ข้อที่ได้รับการเห็นด้วยในระดับปานกลางสูงกว่าข้ออื่น ๆ ได้แก่ การที่สมาชิกหรือบุคคลที่เข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมประเมินความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นกับพวกตน และแต่ละคนเข้าร่วมเพราะมีจิตสำนึกตลอดจนมีระดับการรับรู้เหตุผลของการเข้ามาเคลื่อนไหวทางสังคม

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อปรากฏว่า แต่ละข้อมีค่าเฉลี่ยปานกลางเช่นเดียวกับ แต่ข้อที่ได้รับการเห็นด้วยในระดับปานกลางสูงกว่าข้ออื่น ๆ ได้แก่ การที่สมาชิกหรือบุคคลที่เข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมประเมินความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นกับพวกตน และแต่ละคนเข้าร่วมเพราะมีจิตสำนึกตลอดจนมีระดับการรับรู้เหตุผลของการเข้ามาเคลื่อนไหวทางสังคม

หากพิจารณาเป็นรายพื้นที่หรือรายชุมชน/ชุมชนท้องถิ่นในเรื่องของการใช้โอกาสทางการเมืองเชิงโครงสร้างเพื่อเปิดพื้นที่สื่อของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมส่วนใหญ่ที่มีค่าเฉลี่ยปานกลางเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยปานกลางสูงสุดสองลำดับแรกคือ เขื่อนปากมูล ตำบลโขงเจียม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี รองลงมาที่มีค่าเท่ากัน ได้แก่

ป่าชุมชนโคกหินลาด ตำบลนาข่า อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม และป่าชุมชนบ้านตากแดด ตำบลนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

การที่ปรากฏผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณดังที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเพราะข้อจำกัดดังต่อไปนี้ 1) ความเข้มแข็งของชุมชน/ชุมชนท้องถิ่นที่มาเข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม 2) ระดับจิตสำนึกของชุมชน/ชุมชนท้องถิ่น และ 3) การใช้โอกาสทางการเมืองเชิงโครงสร้างเพื่อเปิดพื้นที่สื่อของขบวนการ

5. การใช้เครื่องมือในการต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยใช้วิธีการสร้างกรอบวาทกรรมหรือวิธีเชิงใจโดยใช้วาทกรรมการเมืองหรือการใช้ถ้อยคำที่ไปกระตุ้นจิตใจให้สมาชิกของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมออกมาเคลื่อนไหวเพื่อให้เป้าหมายในการจัดสรรทรัพยากร อาทิ ที่ดิน ป่า และน้ำที่ยั่งยืน

การใช้เครื่องมือในการต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยใช้วิธีการสร้างกรอบวาทกรรมหรือวิธีเชิงใจโดยใช้วาทกรรมการเมือง หรือการใช้ถ้อยคำที่ไปกระตุ้นจิตใจให้สมาชิกของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมออกมาเคลื่อนไหวในภาพรวมมีระดับความเห็นด้วยปานกลาง ($\bar{X} = 3.06$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เครื่องมือในการต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยการใช้วิธีการสร้างกรอบวาทกรรม วิธีการสร้างกรอบการจูงใจโดยใช้วาทกรรมทางการเมือง การใช้ถ้อยคำที่กระตุ้นจิตใจให้สมาชิกของขบวนการออกมาเคลื่อนไหวเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการจัดการทรัพยากรที่ดิน ป่า และน้ำที่ยั่งยืนนั้น พบว่า การสร้างกรอบการจูงใจที่จะไปช่วยกระตุ้นจิตใจของสมาชิกให้มีความตื่นตัวในการเคลื่อนไหวในฐานะ

ที่เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ ตลอดจนการจัดให้มี คำชี้แจงที่มีเหตุผลที่มีความหนักแน่นของการออกมาเคลื่อนไหว ชาวบ้านเห็นด้วยระดับปานกลางที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.16$)

เมื่อพิจารณาตามพื้นที่พบว่า ทุกพื้นที่ที่มีค่าเฉลี่ยให้ภาพรวมเห็นด้วยระดับปานกลาง ยกเว้นพื้นที่เขื่อนปากมูลที่เห็นด้วยระดับมาก โดยเรียงลำดับจากพื้นที่ที่มีค่าเฉลี่ยของระดับความเห็นด้วยสูงที่สุด รองลงมา และต่ำที่สุด ตามลำดับ ดังนี้ เขื่อนปากมูล ป่าชุมชนโคกหินลาน และป่าชุมชนตาแก้ว ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

เรื่อง “สิทธิชุมชนในการเคลื่อนไหวเพื่อการจัดการทรัพยากรที่ดิน ป่า และน้ำที่ยั่งยืน : กรณีศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือใน พ.ศ. 2531-2553”

1. การที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ มีการใช้กลยุทธ์ในการเคลื่อนไหวในด้านต่าง ๆ ได้แก่ *กลยุทธ์ด้านการได้ผลประโยชน์ร่วมกัน* จากการเข้ามามีส่วนร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ *กลยุทธ์ด้านเป้าหมาย* ที่มีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จจากการเข้าร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ *กลยุทธ์ด้านอุดมการณ์* ที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ทำให้สมาชิกของขบวนการเชื่อว่า เป็นอุดมการณ์ที่ถูกต้อง *กลยุทธ์ด้านการลดค่าใช้จ่าย* หรือการลดต้นทุนที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ต้องใช้เวลาในการเคลื่อนไหวแม้จะมีค่าใช้จ่ายมาก แต่ผลตอบแทนที่จะได้รับมีผลตอบแทนมากกว่า *กลยุทธ์ด้านความสัมพันธ์* ที่มีความเท่าเทียมกันจากการที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

แนวใหม่ทำให้สมาชิกมีความรู้สึกดังกล่าว่าข้างต้น *กลยุทธ์ด้านบุคคล* ที่เป็นแกนนำของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่มีศักยภาพที่เพียงพอที่จะทำให้ข้อตกลงมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย *กลยุทธ์ด้านโอกาสทางการเมือง* ที่เกิดขึ้นจากการที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ทำให้สมาชิกเกิดความคาดหวังว่ามีโอกาสที่จะสำเร็จมากพอ และ *กลยุทธ์ด้านยุทธวิธี* ที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่นำมาใช้ทำให้สมาชิกเห็นว่า ยุทธวิธีดังกล่าวมีผลต่อโอกาสที่จะเกิดความสำเร็จร่วมกันมีความเป็นไปได้สูงทำให้สมาชิกใช้เป็นเกณฑ์ในการเข้าร่วมในขบวนการดังกล่าวเพื่อไปสู่การจัดสรรทรัพยากร (allocate of values) ด้านทรัพยากรที่ดิน ป่า และน้ำที่ยั่งยืน สอดคล้องกับ *ทฤษฎีการระดมทรัพยากร* (resource mobilization theory) ที่ให้ความสำคัญกับโครงสร้าง ความสามารถในการระดมทรัพยากร ฐานะของบุคคลในเครือข่ายทางสังคม แรงกดดันที่เป็นเหตุผลของการเข้าร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่เป็นเหตุผลของการเข้าร่วมขบวนการทางสังคม โดยพื้นฐานของทฤษฎีนี้มีองค์ประกอบหลักที่ใช้อธิบายการเข้าร่วม 3 ประการ (Klandermans, Bert and Tarrow, Sidney, 1988) ดังนี้

1.1 ต้นทุนและกำไรของการมีส่วนร่วมเป็นกฎเกณฑ์สำคัญของการวิเคราะห์กระบวนการระดมพลัง เป็นองค์ประกอบสำคัญของทฤษฎีระดมทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับหลักเหตุผล (logic) ของ Olson (1968) เกี่ยวกับการกระทำร่วมกัน โดยเฉพาะในระหว่างแรงกระตุ้นร่วม (collective incentives) และแรงกระตุ้นของบุคคล (selective incentive) แรงกระตุ้นที่ต่างกันมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมแม้ว่า แรงกระตุ้นร่วมจะมีคุณลักษณะ

ที่ตอบสนอง และเป็นเงื่อนไขร่วมกันแต่แรงกระตุ้นร่วมไม่ใช่สิ่งที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมที่แน่นอน แรงกระตุ้นของบุคคลต่างหากที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมกล่าวคือ ทฤษฎีของ Olson เน้นว่า ระดับของปัจเจกจะไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการกระทำร่วมกัน (collective action) นอกเสียจากแรงกระตุ้นของบุคคลส่งเสริมให้เขาต้องกระทำเช่นนั้น

ทฤษฎีของ Olson มีความน่าสนใจอย่างยิ่งเพราะทฤษฎีนี้ได้เสนอการอธิบายถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการที่ไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการกระทำร่วมกันทุก ๆ ครั้งถึงแม้ว่า เขาจะมีเป้าหมายร่วมกัน (collective goals) คำอธิบายนี้มีความสอดคล้องกับฐานคติ (assumption) ที่ว่า ความรู้สึกไม่พึงพอใจ (grievances) ไม่ใช่เงื่อนไขที่สำคัญของการเกิดขบวนการทางสังคม ปัญหาที่นักทฤษฎีการระดมทรัพยากรได้โต้แย้งถึงสิ่งที่ Olson พยายามจะอธิบายว่า ทำไมปัจเจกจึงไม่เข้าร่วมในการกระทำร่วมกัน แต่ในบางครั้งจะเข้าร่วมแม้ว่า จะปราศจากแรงกระตุ้นของบุคคล (elective incentive) ซึ่งเป็นปัญหาที่ยังคงมีอยู่ต่อการแก้ไขปัญหาดัง ๆ เหล่านี้ และการมีส่วนร่วมของบุคคลที่มีหลากหลายรูปแบบกิจกรรม การมีส่วนร่วมนั้นเป็นเพราะว่าบุคคลมีผลประโยชน์ร่วมของกลุ่ม (collective interest) ที่ไม่สามารถจะประสบผลสำเร็จได้ถ้าหากเป็นเพียงเหตุผลของแต่ละบุคคล ซึ่ง Olson ได้เชื่อมโยงกับการกระทำในระดับบุคคล

1.2 องค์การตามทฤษฎีการระดมทรัพยากร

องค์การคือ ทรัพยากรที่มีความสำคัญของการขบวนการทางสังคม แต่ไม่ใช่ทั้งหมดของการขบวนการ หากแต่องค์การทำให้เกิดการลดต้นทุนการมีส่วนร่วมและความคิดเห็นของนักทฤษฎี การระดมทรัพยากรโดยทั่วไปองค์การช่วยเพิ่มโอกาสของความสำเร็จของการขบวนการ

1.3 ความคาดหวังในความสำเร็จ

ความคาดหวังในความสำเร็จนั้นมีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะจะเป็นแรงกระตุ้นร่วม ซึ่งปัจจัยนี้มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องโครงสร้างโอกาสทางการเมืองและยุทธวิธีในการต่อสู้อีกด้วย ขณะที่ Oberschall ได้เชื่อมโยงความหมายของความสำเร็จว่า มีความสัมพันธ์กับจำนวนของผู้ที่เข้าร่วมในขบวนการ อีกทั้งยังว่า ชีวิตร่วมกันของขบวนการทางสังคมในระยะยาวจะเป็นเรื่องของความมีเหตุผลมากกว่าการกระทำที่ไร้เหตุผล ดังเช่นความเชื่อแบบสำนักคิดพฤติกรรมรวมหมู่แบบดั้งเดิม

โดยกลยุทธิ์ที่ชุมชน ชุมชนท้องถิ่นที่เข้าร่วมขบวนการมีระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วยในระดับมากที่สุด 2 อันดับแรก ได้แก่ กลยุทธิ์หลักด้านเป้าหมายที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ได้ระบุไว้ว่า มีโอกาสในความสำเร็จที่มากเพียงพอที่จะส่งผลทำให้สมาชิกของชุมชน ชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวดังกล่าว และกลยุทธิ์ด้านผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ที่จะมีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในขบวนการของสมาชิกของชุมชน/ชุมชนท้องถิ่น

ส่วนชุมชน/ชุมชนท้องถิ่นที่มีระดับความคิดเห็นระดับมากลดหลั่นกันลงมาดังปรากฏในกรณีของ

- “ป่าชุมชนโคกหินลาด” ตำบลนาข่า อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม
- “ป่าชุมชนจอมศรี” ตำบลจอมศรี อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุดรธานี
- “เขื่อนไชยะบุรี” ตำบลห้วยน้ำใหญ่ อำเภอห้วยน้ำใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร

การที่ทั้ง 3 ชุมชน ชุมชนท้องถิ่นต่าง มีระดับความคิดเห็นในระดับสูงสุด โดยเฉพาะใน กลยุทธ์ด้านเป้าหมายของขบวนการเคลื่อนไหวทาง สังคมที่กำหนดไว้ที่สมาชิกของชุมชน ชุมชนท้องถิ่น เห็นว่า มีโอกาสของความสำเร็จมากพอ ซึ่งเป็นหนึ่งใน องค์ประกอบที่สำคัญพื้นฐานของทฤษฎีการระดม ทรัพยากร นั่นคือ องค์ประกอบด้านความคาดหวัง ในความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นที่จะเป็นแรงกระตุ้นใน การเข้าร่วมขบวนการของชุมชน/ชุมชนท้องถิ่นกับ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ที่ทำให้ทั้ง 3 ชุมชน ชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมในขบวนการเคลื่อนไหว ทางสังคมที่มีเป้าหมายในการจัดสรรทรัพยากรที่ดิน ป่า และน้ำที่ยั่งยืน

2. ในด้านโอกาสทางการเมืองเชิงโครงสร้าง การใช้ให้โอกาสทางการเมืองเชิงโครงสร้าง เพื่อ ทำให้บรรดานักการเมืองและสังคมตระหนัก ที่เกิดขึ้นกับพวกตนในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแต่ละข้อ ก็มีค่าเฉลี่ยปานกลางเช่นเดียวกัน

การที่ผลของการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏ ออกมาเช่นนี้หากอธิบายในแง่ของแนวคิด ทฤษฎี กระบวนการทางการเมือง (political process theory) สาเหตุสืบเนื่องมาจาก

● **ประการที่หนึ่ง ความเข้มแข็งของ ชุมชน** ชุมชนท้องถิ่นบางชุมชนที่มารวมตัวกันเป็น ขบวนการ มีความเข้มแข็งไม่มากพอ หรือมีการเตรียม ความพร้อมของชุมชน ชุมชนท้องถิ่น บางชุมชน ที่มารวมเป็นขบวนการที่จะถูกมาต่อสู้กับรัฐ มีการ เตรียมความพร้อมในประเด็นของการเปิดพื้นที่ ของสื่อของขบวนการเคลื่อนไหว เพื่อให้บรรดา นักการเมืองและสังคมตระหนักถึงสิ่งที่เกิดขึ้นกับ พวกตนมีความพร้อมไม่มากพอ

● **ประการที่สอง ระดับของจิตสำนึก ของชุมชน** ชุมชนท้องถิ่นในการลุกมาเคลื่อนไหว ในรูปของขบวนการไม่มากพอคือ ยังมีข้อจำกัดใน การทำให้ทุกคนในชุมชน/ชุมชนท้องถิ่นรับรู้ ว่า ระบบ การเมืองหรือรัฐบาลที่บริหารประเทศในขณะนั้นขาด ความชอบธรรม

● **ประการที่สาม การใช้โอกาส ทางการเมืองเชิงโครงสร้าง** ในการเปิดพื้นที่ให้สื่อ ของชุมชน ชุมชนท้องถิ่น ทำให้บรรดานักการเมือง และสังคมตระหนักในสิ่งที่เกิดขึ้นกับพวกตนยังมี ไม่มากเพียงพอ โดยชุมชน ชุมชนท้องถิ่นยังไม่ได้ ตระหนักถึงความสำคัญในด้านนี้ที่บุคคลที่เข้าร่วม ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมให้ความสำคัญกับ บริบททางการเมืองที่เป็นอยู่ในขณะนั้นเกื้อกูลหรือ เกื้อหนุนต่อการเคลื่อนไหวของพวกตน ในทางตรง กันข้ามชุมชน ชุมชนท้องถิ่น กลับให้ความสำคัญ กับการประเมินความสำเร็จของพวกตนที่จะเกิดขึ้น จากการเข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวเพราะแต่ละคน ที่เข้าร่วมมีจิตสำนึกตลอดจนระดับการรับรู้เหตุผล ของการเข้ามาเคลื่อนไหวร่วมกัน

3. การสร้างกรอบวาทกรรมเพื่อจูงใจให้ เข้าร่วมกับการเคลื่อนไหวของขบวนการนั้น หากพิจารณาภายใต้แนวคิดวาทกรรม (discourse) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏการใช้ วาทกรรมอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น ทั้งนี้อาจมี สาเหตุมาจาก

● **ประการที่หนึ่ง การใช้เครื่องมือใน การต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยใช้การสร้างกรอบวาทกรรมหรือการสร้าง วาทกรรมทางการเมืองหรือการใช้ถ้อยคำที่ไป กระตุ้นจิตใจให้สมาชิกของขบวนการเคลื่อนไหวทาง สังคม เพื่อให้สมาชิกออกมา เพื่อทำให้เป้าหมายใน**

การจัดสรรทรัพยากร อาทิ ที่ดิน ป่า และน้ำที่ยั่งยืน โดยการใช้สิทธิชุมชน/ชุมชนท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 แกนนำของ ขบวนการต้องมีทักษะ ตลอดจนศักยภาพ ความสามารถ และประสบการณ์ในการใช้เครื่องมือนี้ หากแกนนำขาดทักษะ ตลอดจนศักยภาพและความสามารถดังกล่าวแล้ว ย่อมเป็นเรื่องยากที่จะสามารถใช้เครื่องมือดังกล่าวนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ

● **ประการที่สอง การใช้เครื่องมือที่กล่าวมาในประการที่หนึ่ง โดยแกนนำขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ “วาทกรรม”** ก่อนว่า มีนัยว่าอะไร นอกจากนี้ยังต้องเข้าใจและตระหนักว่า ทำหน้าที่ในเรื่องใด อาทิ การประกอบสร้างความรู้ความจริง โดยใช้ภาษาในรูปของถ้อยคำที่เรียกว่า “วาทภาษา” หรือ ภาษาท่าทางที่เรียกว่า “อวัจนภาษา” รวมทั้งต้องรู้ต้องเข้าใจถึงองค์ประกอบของวาทกรรมที่มีองค์ประกอบทางด้านอุดมการณ์ อำนาจในการบังคับ และศิลปะในการใช้ภาษา ซึ่งแกนนำของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมต้องเข้าใจและเข้าใจถึงองค์ประกอบทั้ง 3 ของวาทกรรมดังกล่าว และมีทักษะตลอดจนประสบการณ์ในการใช้วาทกรรมทั้ง 3 องค์ประกอบอย่างครบถ้วนสมบูรณ์มากเพียงพอ

● **ประการที่สาม เมื่อบรรดาแกนนำได้เข้าใจและเข้าถึงตลอดจนมีทักษะประสบการณ์ในการใช้ในการสร้างประกอบสร้างวาทกรรมตามที่กล่าวมาในประการที่สองแล้ว ยังจะต้องเข้าใจในเรื่องของ “ภาคปฏิบัติการวาทกรรม” (discursive practice) และภาคปฏิบัติการทางบริบททางสังคมและวัฒนธรรม (social practice)**

ซึ่งภาคปฏิบัติการวาทกรรมเป็นเรื่องของการผลิตหรือการสร้างหรือการประกอบสร้างวาทกรรมให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย หลังจากนั้นแพร่กระจายหรือกระจายวาทกรรมที่ได้รับการผลิตหรือประกอบสร้างขึ้นมาให้มีการแพร่กระจายไปยังกลุ่มเป้าหมาย แต่มีเงื่อนไขว่า วาทกรรมที่ผลิตหรือมีการสร้างกรอบวาทกรรมขึ้นมามีจะต้องสอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรมนั้น ๆ

กล่าวโดยสรุปคือ การใช้วาทกรรมในการสร้างแรงจูงใจให้คนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ค่อนข้างมีความสลับซับซ้อน ซึ่งเป็นข้อจำกัดของแกนนำในการใช้การสร้างวาทกรรมต่าง ๆ เพื่อจูงใจคนให้เข้าร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

เนื่องจากเรื่องที่ทำการศึกษาคือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติควบคู่กัน ดังนี้

1.1 เนื่องด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทั้งฉบับพุทธศักราช 2540 และ 2550 ให้สิทธิแก่ชุมชน/ชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูดูแลบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น กลไกรัฐทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และโดยเฉพาะส่วนท้องถิ่น/ชุมชน/ชุมชนท้องถิ่นต้องมีบทบาทคอยกำกับดูแลให้ชุมชน/ชุมชนท้องถิ่นที่ผู้วิจัยทำการศึกษา ดังนั้น รัฐบาลจึงต้องช่วยส่งเสริมภาคส่วนต่าง ๆ ปฏิบัติตามสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญทั้ง 2 ฉบับที่ได้ระบุถึงสิทธิดังกล่าวไว้ ให้มีการปฏิบัติตามอย่างจริงจัง

1.2 ในส่วนภูมิภาค/ภาคเอกชน/ท้องถิ่น/ชุมชน/ชุมชนท้องถิ่นต่างต้องร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในการช่วยกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอันเนื่องจากการฝ่าฝืนบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่รับรองสิทธิชุมชน/ชุมชนท้องถิ่นที่ผู้วิจัยได้นำเสนอทั้งในความเป็นมาและความสำคัญและโดยเฉพาะแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่ได้มีการทบทวนเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว

1.3 รัฐควรให้ความสำคัญกับสิทธิชุมชนมากกว่าการกำหนดเรื่อง “สิทธิชุมชน” ไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่รัฐควรสร้างกลไกที่เอื้อต่อการรักษาสิทธิชุมชน ใช้สิทธิชุมชน ของชุมชน ชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติมากกว่าเป็นสิ่งที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

1.4 รัฐควรให้ความสำคัญประชาชนในเรื่อง “สิทธิชุมชน” ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้เพื่อให้ประชาชนในชุมชน ชุมชนท้องถิ่นรู้ว่า ตนมีอำนาจอันชอบธรรมในการกำหนดชีวิตของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ร่วมกับรัฐและสังคม

1.5 แกนนำขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ควรมีการแลกเปลี่ยนบทเรียน และถอดบทเรียนระหว่างกัน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคประชาชน อันเป็นรากฐานที่สำคัญในการยืดหยัดในสิทธิอันชอบธรรมที่พึงมีตามรัฐธรรมนูญในการจัดการทรัพยากรที่ดิน ป่า และน้ำที่ยั่งยืน และต่อสู้

กับโครงการการพัฒนาของรัฐที่ทำลายวิถีชีวิตดั้งเดิมที่ชุมชน ชุมชนท้องถิ่นเป็นอยู่มาอย่างยาวนาน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ชุมชน ชุมชนท้องถิ่นที่นำมาศึกษาเน้นหนักไปทางป่าชุมชนทั้งหมด 7 ป่าชุมชน ในขณะที่มีเงื่อนไขเพียง 3 เงื่อนไข ดังนั้น หากมีการวิจัยครั้งต่อไปเกี่ยวกับเรื่องนี้ชุมชน ชุมชนท้องถิ่น (ดั้งเดิม) ที่จะนำมาศึกษาควรมีความหลากหลายมากกว่านี้ และในสัดส่วนที่มีจำนวนใกล้เคียงกัน

2.2 ชุมชน ชุมชนท้องถิ่นที่นำมาศึกษาในรูปของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่นี้จำกัดพื้นที่ในการศึกษาเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ในครั้งต่อไปอาจใช้ภาคอื่น ๆ เป็นพื้นที่ในการศึกษา อาทิ ภาคเหนือ หรือภาคใต้ เป็นต้น

2.3 วิธีการวิจัยครั้งนี้จะใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods research) ที่ผสมผสานระหว่างวิธีการวิจัยเชิงปริมาณกับวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ สำหรับการวิจัยครั้งต่อไปควรเป็นการวิจัยที่ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน แต่ให้น้ำหนักไปที่วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก เพื่อที่จะได้ข้อมูลเชิงลึก ซึ่งจะนำมาสู่ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ลุ่มลึกมากกว่าการให้ข้อมูลในภาพรวมที่ขาดการลงรายละเอียด

References

- Boome, T. (2000). *Thailand Road Map*. Bangkok: Saitarl Press. (in Thai)
- Chareonsinoran, C. (1997). *New Social Movement/New Civil Society Movement in Foreign Countries: The Survey of Status Development and Theoretical/Conceptual Implications to Democratic Development*. Bangkok: Research Center, Kirk University. (in Thai)
- _____. (2008). "New Politics: New Social Movements and New Discursive Development Set." *Critical Political Science*. Bangkok: Thammasart University Press. (in Thai)
- Kanjanapun, A. (1985). *Culture and Development: Creative for Dimension*. Bangkok: National Cultural Committee Offices, 22-32 (in Thai)
- Klandermans, B., and Tarrow, S. (1988). "Mobilization into Social Movement Sythesizing European and American Approaches." *International Social Movement*. Vol.1 JAI Press, Inc.
- Lapannuth, P., Narasuju, B., and Nakum, M. (2000). "Pakmul Mobs: Problem Correspondent Movements of the Poor in Pakmul Mobs." *Supplementary Document for Anthropological Annual Conferences during, 2002, March 27-29 at Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre, 138-139* (in Thai)
- Piampongsand, P. (2007). "New Social Movement and Cultural Crisis in Postmodernity." *Political Science*, Special Edition. (in Thai)
- Pintoktang, P. (1998). *Politics on Roads 99 Days Poor Assembly and Protest and Demonstration History in Thai Society*. Bangkok: Tontumrup Press. (in Thai)
- Pongpaijitr, P. (2000). "Social Movement Theory Whether Being Used in Thai Society or not in *Political Economy: Uprising*, Narong Petchprasert (Editor), Bangkok: Economic Faculty, Chulalongkorn University, 54 (in Thai)